

**A KORONAVÍRUS-JÁRVÁNY HATÁSAI
A VÁLLALATOK MŰKÖDÉSÉRE,
LÉTSZÁMGAZDÁLKODÁSÁRA**

**PERCEPCIÓK, VÁRAKOZÁSOK
ÉS A VÁLSÁGKEZELÉS FOLYAMATA**

**BACSÁK DÁNIEL
HAJDU MIKLÓS
HORVÁTH ÁGOSTON**

Bevezető

1. A koronavírus-járvány hatása a vállalatok kapacitáskihasználtságára
2. A koronavírus-járvány munkakörök szerinti hatásai a vállalatoknál
3. A koronavírus-járvány hatása a létszámváltozásokban leginkább érintett foglalkoztatási csoportok létszámváltozásaira

Összefoglaló

BEVEZETŐ

Az MKIK GVI vállalati kutatásainak a koronavírus-járvány kitörése óta, 2020 első félévétől kezdve folyamatosan kiemelt témája a cégek koronavírus-járvánnyal kapcsolatos érintettsége, a lehetséges reakciók, következmények feltérképezése. A negyedéves és féléves vállalati konjunktúra, illetve a 2020 őszén és 2021 tavaszán is megvalósult *Rövid távú munkaerőpiaci prognózis* adatfelvételei rendre több ezer vállalatvezető megkeresésével zajló adatgyűjtések. Ezek alapján részletesen vizsgáljuk a járvány vállalati működésre és létszámgazdálkodásra gyakorolt hatását a cégek, illetve bizonyos esetekben munkakörök, foglalkozási főcsoportok szintjén. Az 1. fejezetben a kapacitáskihasználtság változása alapján áttekintjük a koronavírus-járvány vállalatokra gyakorolt hatásait és következményeit. A 2. fejezetben a létszámváltozásban leginkább érintett munkaköröket azonosítjuk, és megvizsgáljuk, hogy ezek a munkakörök milyen típusú vállalatoknál koncentrálnak. A 3. fejezetben a koronavírus-járvány hatását elemezzük a létszámváltozásban leginkább érintett foglalkoztatási főcsoportok (a kereskedelmi és szolgáltatási, illetve az ipari és építőipari foglalkozások, a gépkezelők, összeszerelők, járművezetők csoportja, továbbá a szakképzettséget nem igénylő [egyszerű] foglalkozások) létszámmozgásaira vonatkozóan.

1. A KORONAVÍRUS-JÁRVÁNY HATÁSA A VÁLLALATOK KAPACITÁSKIHASZNÁLTSÁGÁRA

A hazai vállalatok koronavírus-járvánnyal kapcsolatos érintettsége korábbi eredményeink alapján jól körülhatárolható a kapacitáskihasználtságuk 2020 első negyedévéhez, tehát a járvány okozta válságot megelőző időszakhoz viszonyított változásával (*Bacsák–Horváth, 2020a*). A GVI elmúlt három féléves konjunktúra-adatfelvételének mindegyikében megkérdeztük az aktuális, valamint a 2020 első negyedévi kapacitáskihasználtságot, így lehetőségünk nyílt az időbeli változások megfigyelésére. A szokásos áprilisi és októberi adatfelvételi időszakok a járvány első, második és harmadik hullámával is egybeestek, így látható, hogy az egyes hullámok során bevezetett járványügyi korlátozások milyen mértékben befolyásolták a vállalkozások napi szintű működését (*1.1. táblázat*).

A legnagyobb arányban 2020 áprilisában szenvedtek el a hazai vállalkozások kapacitáskihasználtság-csökkenést, több mint felük (54 százalék) számolt be legalább 10 százalékpontos csökkenésről, minden hatodik vállalkozás (16 százalék) pedig 50 százalékpontot is meghaladó kapacitáskihasználtság-csökke-

nést élt meg. Ugyanekkor a cégek mindössze 6 százaléka könyvelhetett el legalább 10 százalékpontos kapacitáskihasználtság-növekedést. 2020 októberében 36 százalékra, 2021 áprilisában pedig 35 százalékra mérséklődött a legalább 10 százalékpontos kapacitáskihasználtság-csökkenésről beszámoló vállalkozások aránya, ezzel párhuzamosan pedig előbb 14 százalékra, majd 19 százalékra emelkedett a legalább 10 százalékpontos kapacitáskihasználtság-növekedést elérő cégek aránya 2020 első negyedéhez, a járványt közvetlenül megelőző időszakhoz viszonyítva. Jól látható tehát, hogy míg egészségügyi szempontból a járvány harmadik hulláma járt a legsúlyosabb következményekkel, addig a gazdaság szereplőit leginkább a 2020 tavaszán bevezetett korlátozó intézkedések érték hátrányosan.

1.1. táblázat: A hazai vállalatok 2020 első negyedéhez viszonyított kapacitáskihasználtság-változása (százalék)

	2020. április (N = 2040)	2020. október (N = 2506)	2021. április (N = 2075)
50 százalékpontos vagy nagyobb csökkenés	16	5	7
25-49 százalékpontos csökkenés	18	9	11
10-24 százalékpontos csökkenés	20	22	17
Változatlan kapacitáskihasználtság*	40	50	46
10 százalékpontos vagy nagyobb növekedés	6	14	19
Összesen	100	100	100

* –9 százalékpont és +9 százalékpont közötti kapacitáskihasználtság-változás.

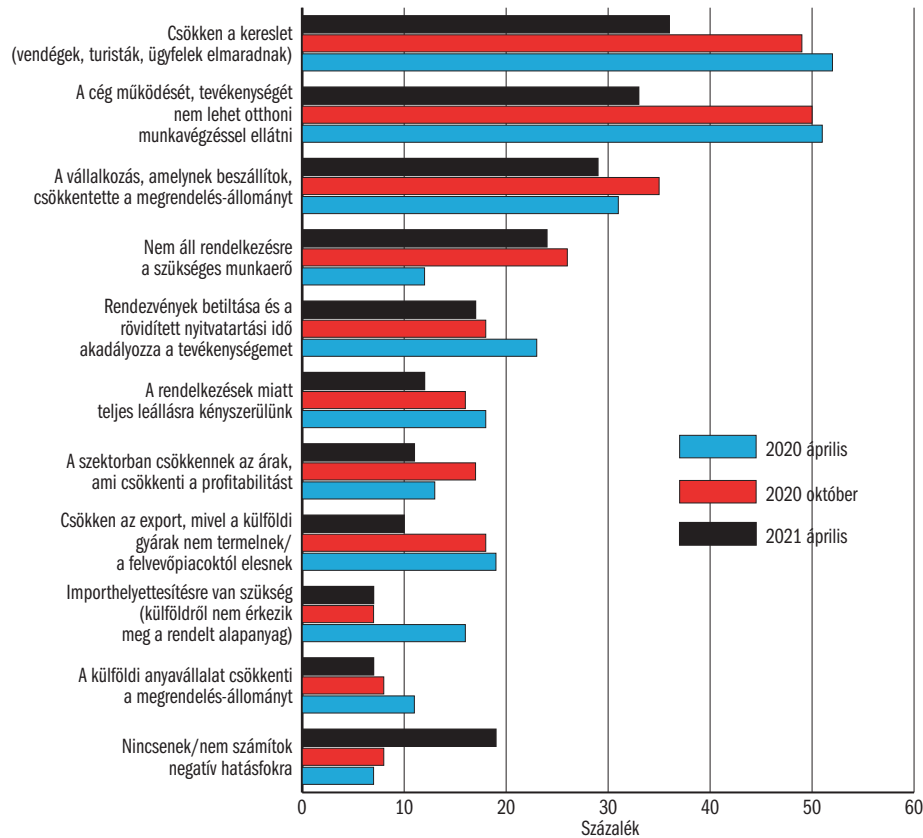
Forrás: A GVI 2020–2021. évi felvételei.

Arra a kérdésre, hogy a koronavírus-járvány mely tényezők miatt érintette leginkább hátrányosan a hazai vállalkozásokat (több választ is meg lehetett jelölni), a teljes mintát figyelembe véve 2020 áprilisában a cégvezetők mindössze 7 százaléka felelte azt, hogy egyáltalán nem számít(ott) negatív hatásra – ez az arány 2020 őszén 8 százalék, 2021 tavaszán pedig már 19 százalék volt (*1.1. ábra*). Mindhárom adatfelvételi időszakban leggyakrabban a csökkenő kereslet okozott problémát a vállalkozásoknak, de amíg kezdetben a cégvezetők több mint fele számolt be erről (52 százalék), addig legutóbb már csak alig több mint a harmaduk (36 százalék). Hasonló arányok és tendencia figyelhető meg az otthoni munkavégzés nehézsége kapcsán is (51 százalékról 33 százalékra mérséklődött a probléma gyakorisága), a beszállítói megrendelésállomány csökkenése ugyanakkor mindhárom időszakban a cégek mintegy harmadát érintette hátrányosan (29–35 százalék). A koronavírus-járványt megelőzően rendre a szükséges munkaerő hiánya volt magasan a leggyakoribb üzleti tevékenységet akadályozó tényező (*Bacsák–Horváth, 2020b*), ez azonban a járványügyi korlátozások (például a rendezvények betiltása, a rövidített nyitvatartás, az egyes szektorokat érintő teljes leállítás) következtében az elmúlt másfél évben hátrébb sorolódott a vállalkozások problématerképén (*Bacsák–Horváth, 2021*). Az üzleti tevékenységet negatívan befolyásoló járványügyi intézkedések kive-

zetésével/enyhítésével párhuzamosan a koronavírus-járvány negatív hatásai közül a munkaerőhiányt megemléltők aránya azonban újra emelkedett, 2020 októberében és 2021 áprilisában is a cégek közel egynegyede, 24–26 százaléka számolt be erről.

1.1. ábra: A koronavírus-járvány negatív hatásai a hazai vállalkozások működésére,

$N_{2020. \text{április}} = 2881, N_{2020. \text{október}} = 2625, N_{2021. \text{április}} = 2621$

Forrás: A GVI 2020–2021. évi felvételei.

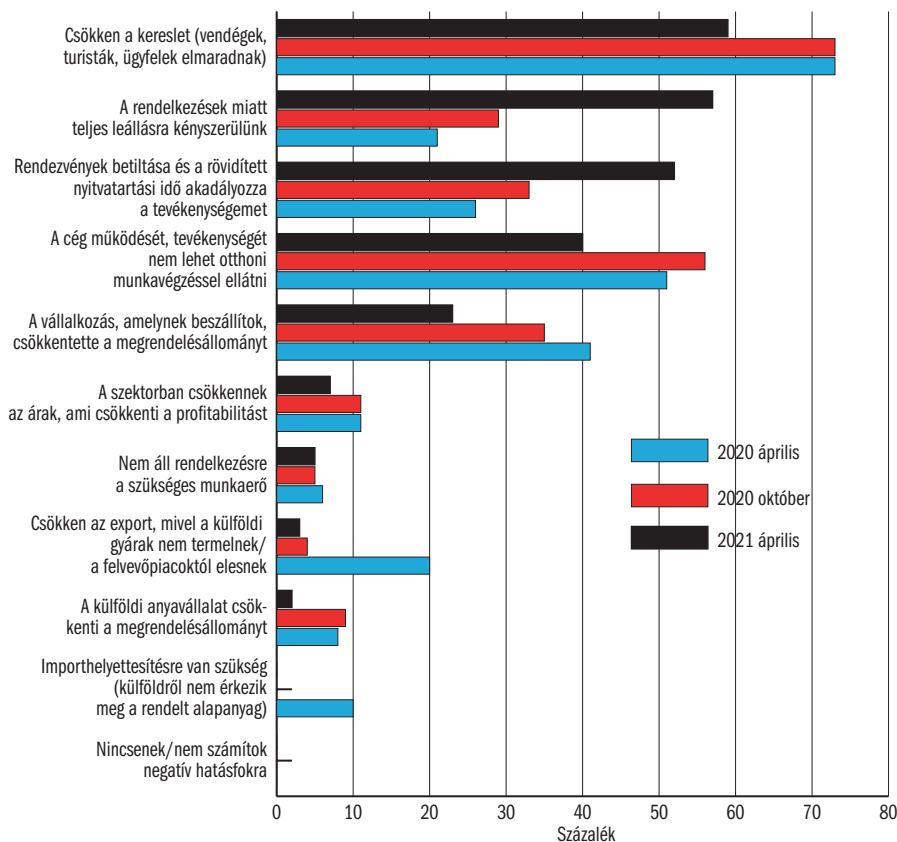
Kiemelten foglalkozunk a koronavírus-járvány gazdasági következményei által leginkább, illetve legkevésbé érintett cégekkel: egyrészt a teljes mintához hasonlóan e csoportok esetében is megvizsgáltuk, hogy milyen konkrét problémáik keletkeztek a járványhelyzettel összefüggésben, másrészt logit modellekkel bemutatjuk azt is, hogy milyen vállalati jellemzők azonosíthatók e csoportok háttérében. A leginkább érintett kategóriába azokat a cégeket soroltuk, amelyek esetében a kapacitáskihasználtság a járvány hatására legalább 50 százalékponttal visszaesett, a legkevésbé érintett csoportot pedig azok a cégek alkotják, amelyek kapacitáskihasználtsága nem változott (a változás mértéke -9 és $+9$ százalékpont közötti), vagy legalább 10 százalékponttal

ponttal nőtt 2020 első negyedévéhez képest. A leginkább érintett cégek kategóriájába 2020 áprilisában 378, 2020 októberében 175, 2021 áprilisában 215, a legkevésbé érintettek kategóriájába pedig ugyanezen időbeli sorrendben 897, 1505 és 1256 vállalkozást soroltunk.

A járvánnyal kapcsolatos érintettségtypológiát összevetettük a GVI féléves konjunktúraindexének adataival is.¹ Az egyenlegmutató teljes mintára vonatkozó átlaga 2020 áprilisában -25 pont, 2020 októberében $+14$ pont, 2021 áprilisában pedig $+28$ pont volt. Azon vállalatok körében, amelyek legkevésbé érzékelték a járvány hatását, a konjunktúramutató értéke $+8$ pontról $+28$ pontra, majd $+41$ pontra emelkedett, míg azon vállalatoknál, amelyeket a leginkább érintett a válság, a konjunktúraindex értéke -56 pont, -53 pont, végül -18 pont volt, azaz folyamatosan javult ugyan, de mindvégig a negatív tartományban maradt.

¹ A mutató kiszámításához a várható üzleti helyzetet, a megrendelésekre vonatkozó várakozásokat, illetve a gép- és az építési beruházások várható szintjét vesszük figyelembe. A konjunktúramutató részletes számítási módja megtalálható az áprilisi eredményeket bemutató tanulmányunkban (MKIK GVI, 2021).

1.2. ábra: A koronavírus-járvány negatív hatásai a leginkább érintett hazai vállalkozások körében, $N_{2020. \text{április}} = 378$, $N_{2020. \text{október}} = 153$, $N_{2021. \text{április}} = 209$

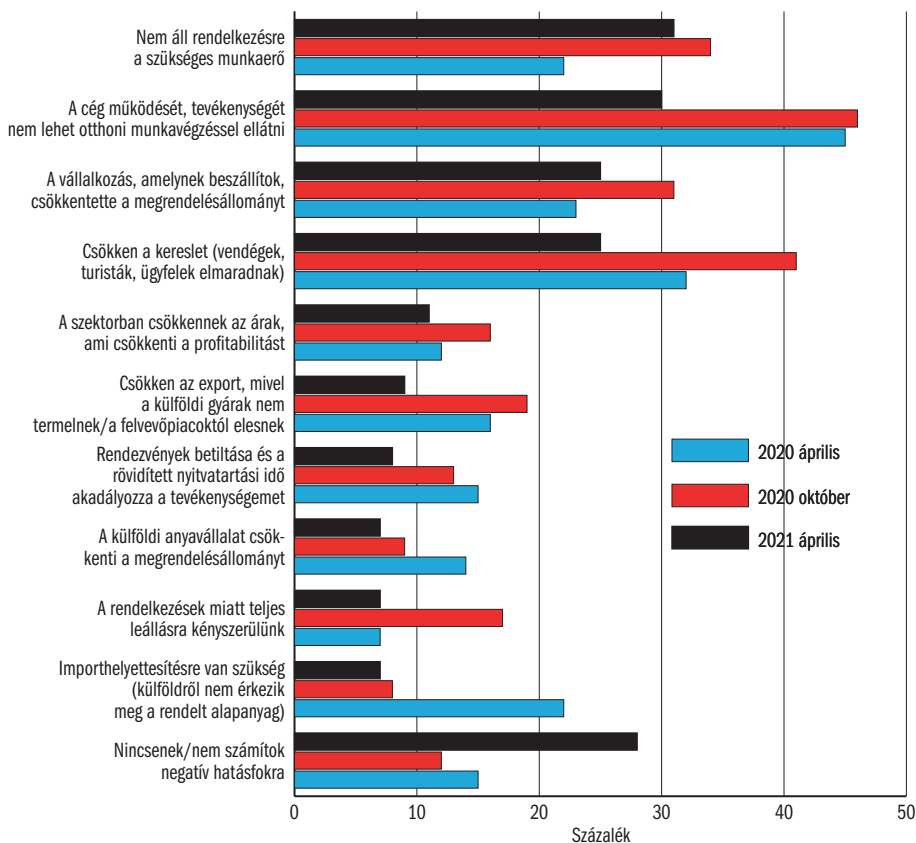
Forrás: A GVI 2020–2021. évi felvételei.

Ahogy az *1.2. ábra* mutatja, a leginkább érintett cégek körében az első két hullám során a legnagyobb problémát kiemelkedően magas arányban a kereslet csökkenése (73 százalék) okozta, ezt a teljes mintához hasonlóan az otthoni munkavégzés nehézsége (51–56 százalék) és a beszállítói megrendelésállomány csökkenése (35–41 százalék) követte. A harmadik hullámra jelentősen átalakult a leginkább érintett vállalkozások problématerképe, hiszen második helyre a rendelkezések miatti teljes leállás (57 százalék), valamint a rendezvények betiltása és a rövidített nyitvatartási idő (52 százalék) lépett, ami azt mutathatja, hogy míg a koronavírus-járvány kezdeti időszakában a szigorú lezárások szinte minden gazdasági szektort azonosan érintettek, addig 2021 tavaszára már differenciáltabbá váltak a korlátozások. A teljes mintához képest szembeötlő különbséget fedezhetünk fel a szükséges munkaerő hiánya esetében (5–6 százalék, szemben a teljes minta 13–26 százalékaival), valamint jól látható, hogy a külkereskedelemmel összefüggő negatív hatások (csökkenő export, importhelyettesítés, külföldi anyavállalat megrendelésállományának csökkenése) kevésbé érintették ezt a vállalati kört, különösen a második és a harmadik hullámban. Ennek hátterében a később részletesebben is bemutatott logit modellek alapján az állhat, hogy 2020 őszére és 2021 tavaszára egyértelműen a nem exportáló, az 1–9 főt foglalkoztató és a szolgáltató cégek kerültek nagyobb arányban a válság által leginkább érintett vállalkozások közé.

A válság által legkevésbé érintett vállalkozások esetében az első két hullámban az otthoni munkavégzés nehézsége (45–46 százalék) megelőzte a csökkenő kereslet okozta problémát (32–41 százalék), a szükséges munkaerő hiánya pedig magasabb arányt ért el a teljes mintához képest (22–34 százalék, szemben a teljes minta 13–26 százalékaival) – ez utóbbi ráadásul 2021 áprilisában már a leggyakrabban említett negatív hatássá vált (31 százalék). A válság által leginkább érintett vállalkozásokhoz képest magasabb arányt értek el ugyanakkor a külkereskedelemmel összefüggő negatív hatások, aminek hátterében – szintén a logit modellek alapján – az állhat, hogy 2020 őszén és 2021 tavaszán legkevésbé a külföldi tulajdonú, a legalább 50 főt foglalkoztató és a nem szolgáltató (építőipari, ipari, kereskedelmi) cégeket érintette hátrányosan a válság (*1.3. ábra*).

Jól látható tehát, hogy a járvány második és harmadik hullámában, azaz 2020 őszén és 2021 tavaszán alakultak ki markánsabb különbségek a válság által legkevésbé és leginkább érintett vállalkozások által érzékelt negatív hatások között. A logit modell becslései alapján ez annak köszönhető, hogy 2020 áprilisában az érintettség-típusok még kevésbé volt egyértelműen leírható a fő vállalatdemográfiai jellemzőkkel (létszám, ágazat, export, külföldi tulajdonhányad, régió), mint a válság későbbi időszakaiban, amikor határozottabb irányú hatások kezdtek kialakulni (*1.2. táblázat*).

1.3. ábra: A koronavírus-járvány negatív hatásai a legkevésbé érintett hazai vállalkozások körében, $N_{2020. \text{április}} = 892$, $N_{2020. \text{október}} = 1212$, $N_{2021. \text{április}} = 1192$

Forrás: A GVI 2020–2021. évi felvételei.

2020 áprilisában a vállalatméret, illetve az exportaktivitás növekedésével párhuzamosan bár nőtt az esélye annak, hogy egy cég a legkevésbé érintett kategóriába tartozzon a járványhelyzetben – (a két szélső kategória között 13 százalékpont, valamint 9 százalékpont a különbség), ágazatok szerint pedig az ipari (7 százalékponttal), a kereskedelmi (11 százalékponttal) és az építőipari cégek (26 százalékponttal) is a szolgáltatóknál nagyobb arányban kerültek be ebbe a körbe –, a leginkább érintett vállalkozások esetében (a régió kivételével) egyik háttérváltozó szerint sem írhatók le hasonlóan egyértelmű összefüggések.

Régiós összevetésben ugyanakkor megállapítható, hogy a járvány kezdeti időszakában a közép-dunántúli és a nyugat-dunántúli cégeket viselte meg jobban a válság a Budapesten és Pest megyében működő vállalatokhoz viszonyítva, a fejletlenebb keleti régiókhoz képest viszont a közép-magyarországi régiót sújtotta jobban az első hullám.

1.2. táblázat: A koronavírus-járvány érintettségi háttere, logit becslés, átlagos marginális hatások, 2020. április, 2020. október, 2021. április (0: nem, 1: igen)

	Legkevésbé érintett cégek			Leginkább érintett cégek		
	2020. április	2020. október	2021. április	2020. április	2020. október	2021. április
Létszámkategória (referenciakategória: 10 fő alatti cégek)						
10-49 fő	0,013	0,019	0,005	0,042*	-0,030*	-0,010
50-249 fő	0,095**	0,128***	0,117***	-0,011	-0,052***	-0,062**
250 fő felett	0,133***	0,151***	0,117***	-0,010	-0,073***	-0,065***
Gazdasági ágazat (referenciakategória: egyéb szolgáltatások - H, I, J, L, M, N, R, S TEÁOR)						
Ipar - B, C, D, E TEÁOR	0,073**	0,086**	0,074**	0,024	-0,035*	-0,103***
Építőipar - F TEÁOR	0,262***	0,166***	0,203***	-0,115***	-0,067***	-0,108***
Kereskedelem - G TEÁOR	0,108***	0,048*	-0,082**	-0,040**	-0,065***	-0,091***
Exporttevékenység (referenciakategória: nem exportál)						
Részben exportál (exportárbevétel aránya 50 százalék alatt)	0,047*	0,072**	0,069**	-0,024	-0,050***	-0,059**
Döntően exportál (exportárbevétel aránya 50-100 százalék)	0,087**	-0,041	-0,069*	0,011	-0,045**	-0,062**
Tulajdonszerkezet (referenciakategória: tisztán hazai tulajdon)						
Külföldi (rész)tulajdon	-0,017	0,087***	0,191***	-0,044**	0,135**	-0,045*
Régió (referenciakategória: Közép-Magyarország)						
Közép-Dunántúl	-0,018	-0,010	0,061	0,057**	-0,059**	-0,032
Nyugat-Dunántúl	-0,031	0,044	0,085**	0,072**	-0,022	-0,063**
Dél-Dunántúl	0,126**	-0,013	0,172***	-0,074**	-0,059**	-0,057*
Észak-Magyarország	0,043	0,034	0,011	-0,079***	-0,058**	-0,036
Észak-Alföld	0,066**	-0,058**	0,083*	-0,054**	-0,058**	0,002
Dél-Alföld	0,041	-0,013	0,090**	-0,025	-0,039	-0,017
Nagelkerke-féle R^2	0,079	0,063	0,122	0,060	0,216	0,226
N	897	1505	1256	378	175	215

*** 1 százalékos, ** 5 százalékos, * 10 százalékos szinten szignifikáns.

Forrás: A GVT 2020–2021. évi felvételei.

Ezzel szemben 2020 októberében és 2021 áprilisában a foglalkoztatotti létszám már alapvetően meghatározta az érintettséget, miszerint a méret növekedésével párhuzamosan csökkent a mértéke, és az ágazatok esetében is egyértelművé vált, hogy az építőipari cégek a legellenállóbbak, a szolgáltató cégek pedig a legsérülékenyebbek, akár a legkevésbé, akár a leginkább érintett vállalkozásokat vesszük górcső alá. A harmadik hullámra a külföldi (rész)tulajdon és a közép-magyarországi régió kívüli elhelyezkedés is csökkentette a negatív hatás valószínűségét. A külföldi (rész)tulajdonban lévő cégek ekkor már 19 százalékponttal nagyobb arányban kerültek a legkevésbé, és 4 százalékponttal kisebb arányban a leginkább érintett kategóriába, mint a tisztán hazai tulajdonban álló vállalkozások, a budapesti és Pest megyei cégek pedig minden más régióénál kisebb arányban kerültek a legkevésbé érintettek, és (Észak-Alföldet kivéve) nagyobb arányban a leginkább érintettek közé, a szélső értékek között 17, illetve 6 százalékpont volt a különbség.

2. A KORONAVÍRUS-JÁRVÁNY MUNKAKÖRÖK SZERINTI HATÁSAI A VÁLLALATOKNÁL

Ebben az alfejezetben az MKIK GVI *Rövid távú munkaerőpiaci prognózisának* (<https://mmpp.hu/>) vállalati adatfelvételei alapján ismertetünk a koronavírus-járvány következtében munkakörök, illetve FEOR-főcsoportok szerint jelentkező hatásokat. A 2006 óta lényegében változatlan formában zajló adatfelvételre 2020-ig minden évben a szeptember–októberi időszak folyamán került sor, 2021-ben pedig tavasszal, április–május folyamán is kérdeztük a legalább két főt foglalkoztató vállalkozásokat létszámgazdálkodásukra, valamint az üzleti környezettel kapcsolatos helyzetértékelésükre vonatkozóan. Vizsgálatunk során négy adatfelvételi hullám (2018, 2019, 2020, 2021. tavasz) eredményeit vettük figyelembe, hogy a koronavírus-járvány kitörése előtti időszakkal össze tudjuk hasonlítani a járvány időszakára jellemző megfigyeléseinket. Az adatfelvételek során rendre 6–7 ezer vállalat töltötte ki kérdőívünket, 2021 tavaszán pedig 5500. A 2021. őszi adatfelvétel eredményei még nem álltak rendelkezésünkre az elemzés elkészítése során.

Az itt bemutatott adatok rendre az elbocsátásban, illetve a felvételben leginkább érintett munkaköröket igyekeznek körülhatárolni különböző szempontok szerint. Az elemzés kiindulópontját azok a kérdések jelentik, amelyek keretében arról érdeklődtünk, hogy történik-e a cégnél a tárgyév folyamán elbocsátás vagy felvétel, és amennyiben igen, akkor melyik az a három munkakör (FEOR-besorolás alapján), amelyik a leginkább érintett a cégnél a létszámváltozásokban, az érintett munkavállalók létszáma alapján.

A 2.1. táblázat az elbocsátásban, valamint a felvételben érintett cégek arányát mutatja a teljes mintában (az előfordulási arány meghatározása során olyan súlyozást alkalmaztunk, amely alapján a minta reprezentatívnak tekinthető a teljes munkaidőben alkalmazásban állók régió, létszámkategória és ágazat szerinti megoszlására vonatkozóan).

A felvételben érintett cégek aránya mind a négy vizsgált időpontban magasabb az elbocsátásban érintett vállalkozások arányához viszonyítva. A koronavírus-járvány kitörését követően az elbocsátó és a létszám bővítő cégek előfordulása egyaránt ritkábbá vált összességében, és 2021 tavaszán sem érte el a járványt közvetlenül megelőző, 2018–2019-es időszak szintjét. A járvány kitörését követően csökkenő mértékű elbocsátásokban való vállalati érintettség alapján arra következtethetünk, hogy a 2020 tavaszán jelentősen megemelkedett munkanélküliség háttérben meghatározó volt az a hatás, hogy a létszám bővítő vállalatok aránya még nagyobb mértékben esett vissza az elbocsátásokhoz viszonyítva. (Az adatok értelmezése során figyelembe kell venni azt is, hogy a 2020-as adatfelvétel időpontja a szeptember–októberi időszakra esett, amikor a felfutó második járványhullám miatt később, november folyamán meghozott jelentősebb korlátozó intézkedések még nem voltak érvényben, az

első járványhullám következményeire pedig már néhány hónapos távlatból tekintettek vissza a válaszadók, így ezek az adatok már tartalmazzák az első járványhullám sokkja után végrehajtott első korrekciókat is.) Az elbocsátásban érintett vállalatok előfordulási aránya 2020 őszén került legközelebb a felvételen érintett vállalatokéhoz, ekkor mindössze 2 százalékpont volt a különbség, 2021 tavaszán viszont a négy megfigyelési időpont közül a legnagyobb, 10 százalékpontos különbséget regisztrálhatunk ebben a tekintetben.

2.1. táblázat: Elbocsátás és felvétel előfordulása a hazai vállalkozásoknál, 2018–2021

	2018. ősz	2019. ősz	2020. ősz	2021. tavasz
Elbocsátásban érintett				
Cégek aránya (százalék)	68	72	65	62
Súlyozatlan esetszám	3616	3712	3375	2485
Teljes érvényes esetszám	6241	6265	6029	4932
Felvételen érintett				
Cégek aránya (százalék)	77	77	67	72
Súlyozatlan esetszám	4179	4076	3367	2946
Teljes érvényes esetszám	6255	6287	6015	4956

Megjegyzés: Az adatok rendre az adott évi elbocsátásokra/létszámfelvételekre vonatkoznak.

Forrás: GVI: Rövid távú munkaerőpiaci prognózis (2018–2021).

Lényegesebb az elbocsátások és felvételek egyenlegének alakulása, illetve az, hogy milyen munkakörök a leginkább érintettek a létszámváltozások szempontjából. A 2.2. táblázat rendre a leginkább érintett 20 munkakör listáját mutatja a vizsgált időpontokban. A listát az elbocsátást/felvételt végrehajtó cégek által leginkább érintettnek tartott három munkakörhöz rendelt létszámok összegzése alapján alakítottuk ki. A listákat áttekintve szembetűnő, hogy felvétel és elbocsátás szempontjából jellemzően ugyanazok a munkakörök a leginkább érintettek, illetve időben is stabil szerkezet tapasztalható, 2018 és 2021 között általában ugyanazok a munkakörök kerültek a lista élére. Mindez az érintett munkakörökben foglalkoztatott munkavállalók gyakori munkahelyváltására, magas szintű fluktuációjára utal, amely a koronavírus-járványt megelőzően, majd a járvány időszakában is jellemző. Látható, hogy a magas szintű fluktuációban való érintettség az alacsonyabb – diplomát nem igénylő – iskolai végzettséggel betölthető munkakörök esetében koncentrálódik.

A 2.3. táblázat a 2021 tavaszán elbocsátásban és felvételen leginkább érintett 20 munkakör (2021-ben ez a két lista tartalmát tekintve teljesen azonos) összesített kereslet-kínalati egyenlegeit mutatja a *Rövid távú munkaerőpiaci prognózisban* részt vevő cégek körében. A táblázat az adott munkakört elbocsátás/felvétel szempontjából a leginkább érintett három munkakör közé soroló cégek által megadott érintett létszámokat összesíti mind elbocsátás, mind felvétel szempontjából, megadva az összesített felvétel és elbocsátás különbségét.

2.2. táblázat: Az létszámváltozásban leginkább érintett munkakörök FEOR-kódjai az érintett létszám szerinti sorrendben

2018		2019		2020		2021	
elbocsátás	létszámfelvétel	elbocsátás	létszámfelvétel	elbocsátás	létszámfelvétel	elbocsátás	létszámfelvétel
9310	9310	9310	9310	9310	9310	9310	9310
8219	5113	8219	8219	9223	5113	8212	8219
8211	8219	5113	5113	8219	8417	5113	8212
5113	8211	8211	8212	8417	9223	8417	8417
9225	8418	8212	9223	5113	8219	8211	8211
8152	8152	9223	9225	9225	8212	8219	5113
8212	9225	8152	8211	8152	9225	7111	9225
9112	8212	9225	8417	7321	8211	9225	7111
8417	8417	8417	8152	9112	7111	9223	9223
9223	9223	9239	9112	8211	8152	9112	8152
5254	9112	9112	9239	9239	8190	8152	8190
8190	8136	8190	7111	9236	8135	9239	8135
8136	7321	8135	7321	8190	9112	8136	9239
9236	7325	7111	8135	7323	9239	8135	7321
8418	9236	7325	8425	8135	7321	8425	9112
7321	8190	7321	7325	9119	9119	7321	7325
7325	8135	8425	8418	8212	7325	5117	8136
9332	9239	9329	9329	7325	8136	7325	8425
9239	8123	8418	9236	8425	8418	8190	7323
8135	9329	7323	7323	5132	9236	7323	5117

Forrás: GVI: Rövid távú munkaerőpiaci prognózis (2018–2021).

A fejezetben előforduló FEOR-kódok feloldása

5113	Bolti eladó
5117	Bolti pénztáros, jegypénztáros
5132	Pincér
5254	Vagyonőr, testőr
7111	Húsfeldolgozó
7321	Lakatos
7323	Forgácsoló
7325	Hegesztő, lángvágó
8123	Bőrkieészítő és -feldolgozó gép kezelője és gyártósor mellett dolgozó
8135	Műanyagtermék-gyártó gép kezelője
8136	Gumitermékgyártó gép kezelője
8152	Fém megmunkáló, felületkezelő gép kezelője
8190	Egyéb, máshova nem sorolható feldolgozóipari gép kezelője
8211	Mechanikaigép-összeszerelő
8212	Villamosberendezés-összeszerelő
8219	Egyéb termék-összeszerelő
8417	Tehergépkocsi-vezető, kamionsofőr
8418	Autóbuszvezető
8425	Targoncavezető
9112	Intézményi takarító és kisegítő
9119	Egyéb takarító és kisegítő
9223	Rakodómunkás
9225	Kézi csomagoló
9236	Konyhai kisegítő
9239	Egyéb, máshova nem sorolható egyszerű szolgáltatási és szállítási foglalkozású
9310	Egyszerű ipari foglalkozású
9329	Egyéb egyszerű építőipari foglalkozású
9332	Egyszerű erdészeti, vadászati és halászati foglalkozású

Forrás: KSH.

2.3. táblázat: A 2021-ben létszámváltozásban leginkább érintett munkakörök kereslet-kínálati egyenlegei visszamenőleg a Rövid távú munkaerőpiaci prognózisban részt vevő cégek körében, 2018. ősz – 2021. tavasz

FEOR-kód	2018. ősz	2019. ősz	2020. ősz	2021. tavasz
9310 Egyszerű ipari foglalkozású	2433	644	880	-3052
8212 Villamosberendezés-összeszerelő	456	229	1048	552
5113 Bolti eladó	757	134	743	196
8417 Tehergépkocsi-vezető, kamionsofőr	336	86	279	532
8211 Mechanikaigép-összeszerelő	237	-275	565	410
8219 Egyéb termék-összeszerelő	191	326	198	1531
7111 Húsfeldolgozó	258	278	909	144
9225 Kézi csomagoló	170	312	447	433
9223 Rakodómunkás	392	260	168	242
9112 Intézményi takarító és kisegítő	-443	54	-60	-82
8152 Fémmegmunkáló, felületkezelő gép kezelője	290	-175	-1	206
9239 Egyéb, másnőva nem sorolható egyszerű szolgáltatási és szállítási foglalkozású	-44	-162	93	-4
8136 Gumitermékgyártó gép kezelője	329	-113	347	-39
8135 Műanyagtermék-gyártó gép kezelője	150	-23	211	172
8425 Targoncavezető	123	122	-62	171
7321 Lakatos	260	111	-113	218
5117 Bolti pénztáros, jegypénztáros	26	55	-2	30
7325 Hegesztő, lángvágó	260	-25	98	196
8190 Egyéb, másnőva nem sorolható feldolgozóipari gép kezelője	-177	-406	358	362
7323 Forgácsoló	152	12	-186	159
Összesen (TOP20)	6156	1444	5920	2377

Forrás: GVI: Rövid távú munkaerőpiaci prognózis (2018–2021).

Összességében látható, hogy a 2021-ben létszámváltozásban leginkább érintett 20 munkakör keresleti egyenlege nagyrészt pozitív volt a vizsgált időszak folyamán, azaz a felmérésben részt vevő cégek körében a munkaerő-kereslet erősebb volt a munkaerő-kínálatához viszonyítva a létszámváltozásban leginkább érintett munkakörökre vonatkozóan. Egyetlen olyan munkakör sincs a listában, amely mind a négy adatfelvételi időpontban túlkínálatot mutatna a vizsgált cégek körében összességében, és mindössze kettő van, amely esetében ez három adatfelvételi időpontban is fennállt. Ezek az intézményi takarító és kisegítő (9112), illetve az egyéb, másnőva nem sorolható egyszerű szolgáltatási és szállítási foglalkozású (9239) munkakörök. Kiemelendő még az egyszerű ipari foglalkozású (9310) munkakör, amely a 2.2 táblázat adatai alapján is a teljes vizsgált időszak folyamán a leginkább érintett volt létszámmozgások tekintetében. Ez a nagyfokú fluktuáció a munkakörhöz tartozó egyenlegben is rendre kifejeződik, 2018 őszén +2433-as, 2021 tavaszán viszont -3052-es értékkel.

Az elbocsátás és felvétel szempontjából a cégek által leginkább érintettnek tartott munkaköröket FEOR-főcsoportokba sorolva is vizsgáltuk. A vállalatok által jelzett érintetti létszámok alapján a főcsoportokra vonatkozóan

is meghatároztuk minden vizsgált időpontban a kereslet-kínálati egyenleget (2.4. táblázat).

2.4. táblázat: FEOR-főcsoportok kereslet-kínálati egyenlegei a Rövid távú munkaerőpiaci prognózisban részt vevő cégek körében, a létszámváltozás tekintetében a cégeknél leginkább érintett munkakörökhöz kapcsolódó érintett létszám alapján

	2018				2019			
	elbocsátás	felvétel	egyenleg	foglalkoztatottak száma (ezer fő)	elbocsátás	felvétel	egyenleg	foglalkoztatottak száma (ezer fő)
1. Gazdasági, igazgatási, érdekképviseleti vezetők, törvényhozók	278	280	2	201,6	324	319	-5	177,9
2. Felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő foglalkozások	758	1382	624	724,5	754	1 263	509	797,8
3. Egyéb felsőfokú vagy középfokú képzettséget igénylő foglalkozások	1 566	2129	563	745,7	1 579	1 741	162	734,4
4. Irodai és ügyviteli (ügyfélkapcsolati) foglalkozások	1 080	1425	345	337,0	1 169	1 413	244	331,6
5. Kereskedelmi és szolgáltatási foglalkozások	7 405	7424	19	674,2	5 341	5 916	575	704,8
6. Mezőgazdasági és erdőgazdálkodási foglalkozások	1 160	990	-170	135,6	771	769	-2	122,8
7. Ipari és építőipari foglalkozások	7 964	10 060	2096	640,9	7 714	8 363	649	651,5
8. Gépközlekedők, összeszerelők, járművezetők	24 347	30 170	5823	675,4	19 773	20 221	448	660,0
9. Szakképzettséget nem igénylő (egyszerű) foglalkozások	21 526	24 485	2959	458,7	18 566	20 121	1555	443,4
	2020				2021. tavasz			
1. Gazdasági, igazgatási, érdekképviseleti vezetők, törvényhozók	293	241	-52	172,2	169	140	-29	225,8
2. Felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő foglalkozások	764	1107	343	892,8	657	1521	864	893,4
3. Egyéb felsőfokú vagy középfokú képzettséget igénylő foglalkozások	1733	2118	385	720,6	1147	2045	898	735,3
4. Irodai és ügyviteli (ügyfélkapcsolati) foglalkozások	1193	1126	-67	314,7	737	1284	547	324,7
5. Kereskedelmi és szolgáltatási foglalkozások	3452	4115	663	670,2	2854	3160	306	630,6
6. Mezőgazdasági és erdőgazdálkodási foglalkozások	584	882	298	125,1	363	625	262	119,4
7. Ipari és építőipari foglalkozások	5826	6569	743	666,8	4486	5814	1328	630,9
8. Gépközlekedők, összeszerelők, járművezetők	11260	14956	3696	608,9	9836	14567	4731	603,4
9. Szakképzettséget nem igénylő (egyszerű) foglalkozások	13412	15415	2003	411,5	14106	11407	-2699	415,3

Forrás: *GVV*: Rövid távú munkaerőpiaci prognózis (2018–2021), *KSH*.

Összességében a cégek által a létszámváltozásban leginkább érintettnek jelölt munkaköröket FEOR-főcsoportokba sorolva, a főcsoportok keresleti egyenlege is nagyrészt pozitív volt a vizsgált időszak folyamán, azaz a felmérésben részt vevő cégek körében munkaerő-kereslet erősebb volt a kínálathoz viszonyítva, a foglalkozási főcsoportok szintjén is. Három főcsoport esetében a vizsgált négy időpont közül a koronavírus-járvány második hullámának kialakulása során, a 2020. őszi adatfelvétel idején tapasztaltuk a legalacsonyabb mértékű munkaerő-keresletet (2.), illetve a legnagyobb mértékű túlkínálatot (1., 4.). A koronavírus-járványt közvetlenül megelőző, 2019-es adatfelvétel idején szintén három főcsoportra (3., 7., 8.) vonatkozóan regisztrálhattuk a vizsgált időszak folyamán a legalacsonyabb mértékű keresletet. Az 5. és 6. főcsoport esetében a legkisebb mértékű kereslet, illetve a legnagyobb mértékű túlkínálat a 2018. őszi adatfelvétel során volt tapasztalható a négy vizsgált időpont

közül. A 9. főcsoport az egyetlen, amely esetében a vizsgált cégek körében 2021 tavaszán mutattak jelentős túlkínálatot adataink. Általában az összes vizsgált időpontban a 7., a 8. és a 9. főcsoport esetében tapasztalható a legnagyobb mértékű munkaerő-kereslet, kivéve a 9. főcsoport már említett, 2021. tavaszi jelentős túlkínálatát. Ez a KSH foglalkoztatotti létszámadatai alapján részben azzal magyarázható, hogy ezek a teljes munkaerőpiacot figyelembe véve is jelentős méretű foglalkozási főcsoportok, ugyanakkor látható az is, hogy a legnagyobb méretű főcsoportok nem ezek, hanem a 2., a 3. és az 5., tehát a kereslet mértékében jelentkező különbségek nem vezethetők vissza kizárólag a főcsoportok teljes munkaerőpiacon tapasztalható foglalkoztatotti létszámbeli eltéréseire.

A 2.5. táblázat azt mutatja, hogy a koronavírus-járvány időszakában a létszámváltozásoknak leginkább kitett munkakörök milyen típusú vállalatoknál koncentrálnak. Ennek meghatározásához az érintett munkavállalói létszám összesítése alapján kialakított munkaköri szintű érintettségből indultunk ki: a *Rövid távú munkaerőpiaci prognózisban* részt vevő cégeknél 2020 őszén és 2021 tavaszán összességében elbocsátásban vagy létszámfelvételben leginkább érintett 10 munkakörre vonatkozóan indikátorváltozókat hoztunk létre. Ezek azt jelölték, hogy az adott vállalat saját létszámgazdálkodása esetén az elbocsátás/felvétel szempontjából leginkább érintett három munkakör közé sorolta-e az összességében leginkább érintett 10 munkakör valamelyikét. A következőkben bemutatott logit modellekben ezen indikátorváltozó háttérét magyarázzuk vállalati demográfiai szempontok, illetve a cégek koronavírus-járványban való érintettsége (tapasztal-e a járvánnyal összefüggő bármilyen negatív hatást a vállalkozás tevékenysége szempontjából) alapján. A becslések elkészítése során a teljes munkaidőben alkalmazásban állók régió, létszámkategória és ágazat szerinti megoszlása alapján súlyoztuk az adatokat.

A járvány hatásai által való közvetlen érintettség 2020 őszén és 2021 tavaszán, mind az elbocsátások, mind a felvételek esetén, szignifikáns mértékben növelte annak valószínűségét, hogy egy cég saját létszámgazdálkodása esetében is az elbocsátás/felvétel szempontjából leginkább érintett három munkakör közé sorolta a létszámváltozásban összességében leginkább érintett tíz munkakör valamelyikét. A vállalat méretének növekedésével párhuzamosan egyre nagyobb eséllyel fordult elő, hogy a cégek létszámváltozásaiban érintettek voltak a vizsgálat alapján összességében leginkább érintett munkakörök. Az ágazati eredmények azt mutatják, hogy a létszámváltozásban leginkább érintett munkakörök elsősorban az ipari tevékenységet folytató cégeknél koncentrálnak – ez értelemszerűen adódik fentebb részletezett eredményeinkből is, hiszen a 2.2. táblázatban bemutatott, leginkább érintett munkakörök elsősorban ipari tevékenységek ellátásához kapcsolódnak. (Ezek az eredmények összefüggésben állnak azzal is, hogy a koronavírus-járvány következtében kialakuló gazdasági válság által egyéb adataink alapján összességében leginkább

sújtott idegenforgalom ágazat által foglalkoztatottak aránya az összes foglalkoztatotthoz viszonyítva csak 4 százalékot tesz ki a 2009–2020-as időszak folyamán, míg az ipari ágazatokban foglalkoztatottak aránya 23–25 százalék között alakult ebben az időszakban.² Az idegenforgalomhoz kötődő foglalkozások tehát méretüknél fogva sem reprezentálódnak a leginkább érintett foglalkozások körében.) Emellett a kereskedelmi és a logisztikai cégek nagyfokú érintettsége is látható, ami szintén abból következik, hogy a létszámváltozásban leginkább érintett munkakörök között a vizsgált időszak folyamán rendre megtalálhatók az eladói, illetve kamionsofőri munkakörök.

2.5. táblázat: A Rövid távú munkaerőpiaci prognózisban a létszámváltozások szempontjából összességében leginkább érintett 10 munkakört saját cégüknél is a leginkább érintett munkakörök közé soroló vállalatok jellemzői, logit becslés, átlagos marginális hatások

	2020. őszi		2021. tavasz	
	elbocsátás	felvétel	elbocsátás	felvétel
Koronavírus-járvány érintettség (referenciakategória: nem érintett a vállalat)				
Érintett a vállalat	0,095***	0,047***	0,064***	0,036***
Létszám kategória (referenciakategória: 10 fő alatti cégek)				
10–19 fő	0,090***	0,086***	0,027	0,058***
20–49 fő	0,196***	0,195***	0,146***	0,152***
50–249 fő	0,298***	0,236***	0,247***	0,257***
250 fő felett	0,330***	0,309***	0,335***	0,285***
Ágazat (referenciakategória: ipar)				
Mezőgazdaság	-0,203***	-0,173***	-0,166***	-0,176***
Építőipar	-0,138***	-0,103***	-0,072***	-0,095***
Kereskedelem, járműjavítás	-0,026	0,033**	0,006	0,038**
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	-0,145***	-0,178***	-0,146***	-0,165***
Szállítás, raktározás	-0,131***	-0,099***	0,124**	0,115***
Pénzügyi, biztosítási tevékenység	-0,248***	-0,210***	-0,214***	-0,219***
Egyéb gazdasági szolgáltatás	-0,131***	-0,145***	-0,123***	-0,175***
Exporttevékenység (referenciakategória: nem exportáló)				
Exportárbevétel aránya 50 százalék alatt	-0,002	0,013	0,052***	0,097***
Exportárbevétel aránya 50–100 százalék	0,129***	0,076***	0,031*	0,124***
Tulajdonszerkezet (referenciakategória: tisztán hazai tulajdon)				
Külföldi (rész) tulajdon	-0,034*	-0,101***	0,019	0,001
Tisztán külföldi tulajdon	-0,105***	-0,034***	0,002	-0,024*
Nagelkerke-féle R ²	0,197	0,201	0,216	0,268
N	5434	5455	4420	4479

*** 1 százalékos, ** 5 százalékos, * 10 százalékos szinten szignifikáns.

Forrás: GVI: Rövid távú munkaerőpiaci prognózis (2018–2021).

² KSH [Stadat-táblák](#).

Az exportaktivitás összességében szintén növeli annak valószínűségét, hogy egy cég az összességében is leginkább érintett munkakörökre vonatkozóan jelentős létszámváltozásról, fluktuációról számolt be. A tulajdonszerkezet több esetben sem mutat szignifikáns hatást, különösen igaz ez a 2021. tavaszi megfigyeléseinkre. 2020 őszén viszont az látható, hogy a külföldi tulajdon arányának növekedése a kizárólag hazai tulajdonban álló cégekhez viszonyítva csökkentette annak valószínűségét, hogy egy cég jelentős létszámváltozásról, fluktuációról számolt be az összességében leginkább érintett munkakörök esetén.

3. A KORONAVÍRUS-JÁRVÁNY HATÁSA A LÉTSZÁMVÁLTOZÁSOKBAN LEGINKÁBB ÉRINTETT FOGLALKOZTATÁSI CSOPORTOK LÉTSZÁMVÁLTOZÁSAIRA

A *Rövid távú munkaerőpiaci prognózis* adatfelvételei során a vállalatok beszámoltak a különböző foglalkoztatási csoportokkal kapcsolatos, tervezett és már bekövetkezett létszámváltozásokról is a tavalyi és az idei években. Ezek leginkább a kereskedelmi és szolgáltatási, illetve az ipari és építőipari foglalkozásokat, a gépkezelők, összeszerelők, járművezetők csoportját, továbbá a szakképzettséget nem igénylő (egyszerű) foglalkozásokat érintették,³ ahogy a második alfejezetben részletesen bemutattuk. E négy foglalkozási főcsoport létszámváltozásait részletesebben is megvizsgáltuk, aminek során kiderült, hogy a vállalatdemográfiai jellemzők mellett a cégek járvánnyal kapcsolatos érintettsége is meghatározhatja az elbocsátások és a felvételek alakulását.

Az elemzés során a fentebb említett főcsoportokat jellemző egyenlegmutatókat hoztunk létre a cégek szintjén, majd azt vizsgáltuk meg, hogy milyen vállalati jellemzők növelik a létszámnövekedés, illetve -csökkenés esélyeit az egyes foglalkozási főcsoportokat tekintve 2020-ban és 2021-ben. A logisztikus regressziós modellek szerint azon cégeknél jelentősen gyakrabban szűntek meg kereskedelmi és szolgáltatási foglalkozások, amelyeket érintettek a koronavírus következményei 2020-ban és 2021-ben is (*3.1. táblázat*). Az exporthányad tekintetében is mindkét évben jellemző volt, hogy a csak a hazai piacokra termelőkhez képest jóval ritkábban változott a létszám az exportáló cégek körében (e megállapítás alól kivétel a létszámcsökkenés gyakorisága 2020-ban a döntően exportáló vállalati körben, ami nem tér el szignifikánsan a hazai piacokra termelőkétől).

A területi különbségek 2020-ban a létszámbővülés tekintetében is megmutakoztak, Közép-Magyarországhoz képest minden más régióban gyakoribb volt, hogy megnőtt a vállalatoknál a kereskedelmi és szolgáltatási foglalkoztatottak száma, míg 2021-ben már nem volt ilyen egyértelmű törésvonal (az ágazat és a létszámkategória e modellekben inkább kontroll-, semmint magyarázó változóként értelmezendők). Tulajdonszerkezetet tekintve a vegyes

³ Az 5., a 7., a 8. és a 9. FEOR-főcsoportokat.

hátter 2020-ban a létszámcsökkenés valószínűségét növelte, míg a létszám-bővítést csökkentette, a következő évben pedig a létszámcsökkenés esélyét a tisztán külföldi tulajdonosi háttér növelte, míg a részben és tisztán külföldi tulajdonban lévő vállalati körben is kisebb volt a létszám-bővülés gyakorisága, mint a kizárólag hazai érdekeltségű cégek csoportjában.

3.1. táblázat: Az elbocsátások és a létszámfelvétel háttére a kereskedelmi és szolgáltatási foglalkozások esetében, logit becslés, átlagos marginális hatások, 2020, 2021

	2020		2021	
	létszámcsökkenés	létszám-bővülés	létszámcsökkenés	létszám-bővülés
Koronavírus-járvány érintettség (referenciakategória: nem érintett a vállalat)				
Érintett a vállalat	0,036***	0,010	0,038***	-0,009
Létszámkategória (referenciakategória: 10 fő alatti cégek)				
10-19 fő	0,009	0,028**	0,004	0,032**
20-49 fő	0,016	0,032***	0,005	0,038***
50-249 fő	0,039***	0,065***	0,042***	0,072***
250 fő felett	0,021*	0,131***	0,069***	0,142***
Régió (referenciakategória: Közép-Magyarország)				
Észak-Alföld	0,032**	0,042***	-0,002	0,034**
Észak-Magyarország	-0,005	0,038***	-0,009	0,030
Dél-Alföld	0,022	0,060***	0,010	0,031*
Dél-Dunántúl	0,056***	0,046***	-0,014	-0,003
Közép-Dunántúl	0,003	0,039***	-0,015	-0,024**
Nyugat-Dunántúl	0,020	0,022*	-0,021**	-0,001
Ágazat (referenciakategória: mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat)				
Ipar	-0,007	0,014**	0,001	0,034***
Építőipar	-0,018*	0,006	0,008	0,012*
Kereskedelem, járműjavítás	0,086***	0,097***	0,056***	0,132***
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	0,212***	0,113***	0,091***	0,239***
Szállítás, raktározás	0,000	0,021**	0,015	-0,003
Pénzügyi, biztosítási tevékenység	-0,018*	0,023	-0,007	-0,003
Egyéb gazdasági szolgáltatás	0,024*	0,041***	0,026***	0,040***
Exporttevékenység (referenciakategória: nem exportál)				
Exportárbevétel aránya 50 százalék alatt	-0,021***	-0,038***	-0,017***	-0,044***
Exportárbevétel aránya 50-100 százalék	-0,012	-0,058***	-0,040***	-0,075***
Tulajdonszerkezet (referenciakategória: tisztán hazai tulajdon)				
Külföldi (rész)tulajdon	0,099***	-0,020*	-0,013	-0,065***
Tisztán külföldi tulajdon	-0,006	0,012	0,026**	-0,025***
Nagelkerke-féle R ²	0,358	0,314	0,344	0,339
N	5186	5186	4266	4266

*** 1 százalékos, ** 5 százalékos, * 10 százalékos szinten szignifikáns.

Forrás: GVI: Rövid távú munkaerőpiaci prognózis (2018–2021).

Az ipari és építőipari foglalkozásokat nézve is gyakoribb volt a létszámcsökkenés a koronavírus-járványban érintett vállalatok körében 2020-ban és 2021-

ben (3.2. táblázat). Ez az érintettség továbbá negatívan hatott a létszámbővülés esélyére a vizsgált években, a járvány tehát két szempontból is kedvezőtlenül befolyásolta a foglalkozási csoport helyzetét.

A területi különbségek leginkább 2020-ban voltak érzékletesek a létszámcsökkenés esélyét tekintve: ekkoriban a Közép-Magyarországon kívüli cégeknél szignifikánsan gyakoribb volt a leépítés, mint a központi régió vállalatainál. Az ipari és építőipari foglalkozások létszámbővüléséről beszámoló vállalatok előfordulásában is akadtak területi különbségek, ilyeneket az Észak-Alföldön és Észak-Magyarországon, illetve a Nyugat-Dunántúlon lehetett a legnagyobb eséllyel találni 2020-ban. 2021-et tekintve létszámcsökkenés az átlagnál gyakoribban a nyugat-dunántúli vállalatok körében történt, míg a létszámbővítő cégek a Dél-Alföldön a szokásosnál magasabb, a Közép-Dunántúlon pedig alacsonyabb arányban vannak jelen.

3.2. táblázat: Az elbocsátások és a létszámfelvétel háttéré az ipari és építőipari foglalkozások esetében, logit becslés, átlagos marginális hatások, 2020, 2021

	2020		2021	
	létszámcsökkenés	létszámbővülés	létszámcsökkenés	létszámbővülés
Koronavírus-járvány érintettség (referenciakategória: nem érintett a vállalat)				
Érintett a vállalat	0,017*	-0,024**	0,031***	-0,022*
Létszámkategória (referenciakategória: 10 fő alatti cégek)				
10–19 fő	0,023	0,016	0,015	0,034*
20–49 fő	0,051***	0,043***	0,025	0,042**
50–249 fő	0,060***	0,080***	0,040***	0,097***
250 fő felett	0,054***	0,092***	0,073***	0,088***
Régió (referenciakategória: Közép-Magyarország)				
Észak-Alföld	0,051***	0,041***	0,001	0,009
Észak-Magyarország	0,052***	0,035**	-0,012	0,020
Dél-Alföld	0,047***	0,013	-0,015	0,047**
Dél-Dunántúl	0,072***	0,001	-0,003	0,035
Közép-Dunántúl	0,067***	0,007	0,001	-0,033**
Nyugat-Dunántúl	0,042***	0,031**	0,043**	-0,012
Ágazat (referenciakategória: mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat)				
Ipar	0,068***	0,092***	0,067***	0,150***
Építőipar	0,075***	0,128***	0,056**	0,163***
Kereskedelem, járműjavítás	0,017	0,027	0,006	0,037*
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	-0,049***	-0,045***	-0,048**	-0,026
Szállítás, raktározás	-0,036*	0,033	-0,009	0,011
Pénzügyi, biztosítási tevékenység	-0,061***	-0,048***	-0,054***	-0,053***
Egyéb gazdasági szolgáltatás	-0,013	-0,014	-0,029	0,020
Exporttevékenység (referenciakategória: nem exportál)				
Exportárbevétel aránya 50 százalék alatt	-0,014	-0,002	-0,024**	0,010
Exportárbevétel aránya 50–100 százalék	0,022	0,046***	-0,020	0,057***
Tulajdonszerkezet (referenciakategória: tisztán hazai tulajdon)				
Külföldi (rész)tulajdon	0,001	-0,069***	-0,033**	-0,008
Tisztán külföldi tulajdon	-0,011	-0,034***	-0,020**	-0,052***
Nagelkerke-féle R^2	0,322	0,323	0,265	0,296
N	5176	5176	4259	4259

*** 1 százalékos, ** 5 százalékos, * 10 százalékos szinten szignifikáns.

Forrás: GVI: Rövid távú munkaerőpiaci prognózis (2018–2021).

A döntően exportáló cégek 2020-ban és 2021-ben is a nagyobb részét, illetve a tisztán belföldre termelő cégeknél nagyobb eséllyel bővítették az ipari és építőipari foglalkozásúak állományát, míg a létszámcsökkenés e foglalkoztatási csoportban 2021-ben a kisebb részt exportáló cégeknél volt valamivel ritkább a többi kategóriában tapasztaltnál képest. A külföldi tulajdonban (is) álló cégek 2020-ban kisebb eséllyel bővítették létszámot a tisztán hazai tulajdonúakhoz képest, 2021-ben viszont már csak a kizárólag külföldi kézben lévő vállalkozásoknál volt megfigyelhető az átlagnál ritkább létszám-bővítés, a külföldi tulajdon jelenlétével ugyanakkor a létszámleépítés gyakorisága csökkent ebben az évben.

A gépkezelőket, összeszerelőket, járművezetőket érintő létszámcsökkenés is gyakoribb volt a járvány által sújtott cégek körében, miközben az e munkakörökben létszámot bővítő cégek jelentősen kisebb arányban fordultak elő a járvány által érintett vállalati csoportban mindkét vizsgált évben (3.3. táblázat).

3.3. táblázat: Az elbocsátások és a létszámfelvétel háttere a gépkezelők, összeszerelők, járművezetők körében, logit becslés, átlagos marginális hatások, 2020, 2021

	2020		2021	
	létszámcsökkenés	létszám-bővülés	létszámcsökkenés	létszám-bővülés
Koronavírus-járvány érintettség (referenciakategória: nem érintett a vállalat)				
Érintett a vállalat	0,039***	-0,017**	0,014***	-0,032***
Létszám kategória (referenciakategória: 10 fő alatti cégek)				
10-19 fő	0,033**	0,027***	0,023**	0,035***
20-49 fő	0,040***	0,072***	0,040***	0,084***
50-249 fő	0,077***	0,111***	0,049***	0,118***
250 fő felett	0,077***	0,165***	0,090***	0,162***
Régió (referenciakategória: Közép-Magyarország)				
Észak-Alföld	0,050***	0,051***	0,016*	0,033**
Észak-Magyarország	0,051***	0,059***	0,020*	0,031**
Dél-Alföld	0,046***	0,046***	0,015	0,024*
Dél-Dunántúl	0,038***	0,071***	0,009	0,022
Közép-Dunántúl	0,063***	0,063***	0,022**	0,049***
Nyugat-Dunántúl	0,039***	0,058***	0,017*	0,021*
Ágazat (referenciakategória: mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat)				
Ipar	-0,023	-0,033*	-0,035	0,014
Építőipar	-0,052**	-0,045**	-0,067***	-0,039
Kereskedelem, járműjavítás	-0,081***	-0,086***	-0,076***	-0,049**
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	-0,111***	-0,111***	-0,087***	-0,067**
Szállítás, raktározás	0,029	0,151***	0,052*	0,158***
Pénzügyi, biztosítási tevékenység	-0,113***	-0,111***	-0,089***	-0,101***
Egyéb gazdasági szolgáltatás	-0,065***	-0,064***	-0,059**	-0,078***
Exporttevékenység (referenciakategória: nem exportál)				
Exportárbevétel aránya 50 százalék alatt	-0,004	0,007	-0,011	0,014
Exportárbevétel aránya 50-100 százalék	0,019*	-0,012	-0,004	0,035***
Tulajdonszerkezet (referenciakategória: tisztán hazai tulajdon)				
Külföldi (rész) tulajdon	0,021	0,019	0,052***	0,030
Tisztán külföldi tulajdon	0,039***	0,056***	0,015*	0,041***
Nagelkerke-féle R ²	0,433	0,417	0,376	0,457
N	5179	5179	4267	4267

*** 1 százalékos, ** 5 százalékos, * 10 százalékos szinten szignifikáns.

Forrás: GVI: Rövid távú munkaerőpiaci prognózis (2018–2021).

2020-ban e foglalkoztatási csoportot nézve is erős különbség volt elsősorban a Közép-Magyarországon és az ország egyéb területein működő cégek között, a létszámváltozások a központi régió kivül voltak gyakoribbak – mind a csökkenés, mind a bővülés irányát tekintve. Létszámcsökkentés 2021-ben már csak az Észak-Alföldön és Észak-Magyarországon, illetve a Közép- és a Nyugat-Dunántúlon volt jellemző, míg a bővülés a közép-magyarországi és a dél-dunántúli vállalatokhoz képest minden más térségben gyakoribb volt.

Az exporttevékenység 2020-ban a létszámcsökkentő, 2021-ben pedig a létszám-bővítő vállalatok előfordulására volt hatással, mindkét évben a döntően exportáló cégek csoportjában volt jellemzőbb a gépkezelőket, összeszerelőket, járművezetőket érintő létszámváltozás. A tulajdonszerkezetet tekintve 2020-ban a tisztán külföldi kézben lévő vállalatok csökkentettek, illetve növeltek nagyobb eséllyel létszámot a legalább részben hazai cégekhez képest, míg 2021-ben a leginkább a vegyes háttérű cégeknél volt jellemző a leépítés. Bővítés ebben az évben is a kizárólag külföldi cégeknél volt az átlagnál gyakoribb.

A képzettséget nem igénylő, egyszerű foglalkozások területén létszámot csökkentő cégek is gyakoribbak voltak a koronavírus által érintett vállalati körben, a járvány hatása különösen 2020-ban mutatkozott meg e tekintetben (3.4. táblázat). A leépítések 2020-ban a központi régió kívüli cégek körében e foglalkozási csoportot nézve is viszonylag gyakoriak voltak, ahogy – a nyugat-dunántúli vállalkozások kivételével – a létszám-bővítés is. 2021-ben már csak az Észak- és a Dél-Alföldön, a Dél-Dunántúlon és a Közép-Dunántúlon működő cégek voltak kiemelhetők, amelyeknél az átlagnál gyakoribb volt a létszám-bővülés, továbbá a Közép-Dunántúlon kivételesen ritkának bizonyultak a létszámcsökkentő vállalatok.

A cégek exportorientációja 2020-ban befolyásolta érdemben a leépítések előfordulását, ami a döntően külföldre termelők körében fordult elő leginkább. A külföldi résztulajdon ebben az évben szintén növelte a létszámleépítés esélyét, míg a tisztán külföldi tulajdonú vállalatok csoportjában kifejezetten ritka volt az egyszerű munkakörökben dolgozók állományának mérséklése. Létszám-növelésre ugyanakkor a részben vagy tisztán külföldi kézben lévő cégeknél kisebb eséllyel került sor, mint a hazai vállalatoknál 2020-ban. 2021-ben a tisztán külföldi tulajdonú cégek továbbra is kevésbé folyamodtak a szakképzettséget nem igénylő álláshelyek csökkentéséhez, mint a magyar tulajdonban (is) álló vállalkozások.

3.4. táblázat: Az elbocsátások és a létszámfelvétel háttere a szakképzettséget nem igénylő (egyszerű) foglalkozások körében, logit becslés, átlagos marginális hatások, 2020, 2021

	2020		2021	
	létszámcsökkenés	létszámnövekedés	létszámcsökkenés	létszámnövekedés
Koronavírus-járvány érintettség (referenciakategória: nem érintett a vállalat)				
Érintett a vállalat	0,062***	-0,013	0,019**	0,010
Létszámkategória (referenciakategória: 10 fő alatti cégek)				
10-19 fő	0,077***	0,063***	0,006	0,029**
20-49 fő	0,131***	0,113***	0,078***	0,129***
50-249 fő	0,155***	0,172***	0,107***	0,178***
250 fő felett	0,153***	0,201***	0,184***	0,200***
Régió (referenciakategória: Közép-Magyarország)				
Észak-Alföld	0,048***	0,077***	-0,020	0,046***
Észak-Magyarország	0,071***	0,061***	-0,003	0,013
Dél-Alföld	0,084***	0,077***	0,026	0,028*
Dél-Dunántúl	0,090***	0,075***	-0,012	0,043**
Közép-Dunántúl	0,040***	0,030**	-0,049***	0,032**
Nyugat-Dunántúl	0,085***	0,014	-0,015	0,012
Ágazat (referenciakategória: mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat)				
Ipar	-0,081***	0,060***	-0,003	0,053***
Építőipar	-0,042	0,063***	0,003	0,044*
Kereskedelem, járműjavítás	-0,085***	0,044***	-0,019	0,032
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	0,040	0,112***	0,043	0,136***
Szállítás, raktározás	-0,139***	0,015	-0,024	0,071***
Pénzügyi, biztosítási tevékenység	-0,192***	-0,002	-0,089***	-0,059***
Egyéb gazdasági szolgáltatás	-0,076***	0,115***	-0,022	0,023
Exporttevékenység (referenciakategória: nem exportál)				
Exportárbevétel aránya 50 százalék alatt	-0,004	0,016	0,016	-0,004
Exportárbevétel aránya 50-100 százalék	0,045***	0,003	-0,016	0,002
Tulajdon szerkezet (referenciakategória: tisztán hazai tulajdon)				
Külföldi (rész) tulajdon	0,110***	-0,074***	0,012	-0,023
Tisztán külföldi tulajdon	-0,037***	-0,027***	-0,017*	0,006
Nagelkerke-féle R^2	0,301	0,306	0,263	0,296
N	5181	5181	4258	4258

*** 1 százalékos, ** 5 százalékos, * 10 százalékos szinten szignifikáns.

Forrás: GVT: Rövid távú munkaerőpiaci prognózis (2018–2021).

ÖSSZEFOGLALÓ

Egészségügyi szempontból egyértelműen a járvány harmadik hulláma járt a leg súlyosabb következményekkel, a gazdaság szereplőit ugyanakkor leginkább a 2020 tavaszán bevezetett korlátozó intézkedések érték hátrányosan. Ekkor a vállalkozások több mint fele számolt be legalább 10 százalékpontos kapacitáskihasználtság-csökkenésről, minden hatodik vállalkozás pedig 50 százalékpontot is meghaladó visszaesést élt meg, míg 2020 októberében 36 százalékra, 2021 áprilisában pedig 35 százalékra mérséklődött a koronavírus-járványt megelőző időszakhoz (2020. I. negyedév) viszonyítva legalább 10 százalékpontos kapacitáskihasználtság-csökkenésről beszámoló vállalkozások aránya.

Mindhárom konjunktúra-adatfelvételi időszakban (2020. április, 2020. október és 2021. április) a csökkenő kereslet okozott leggyakrabban problémát a vállalkozásoknak, ezt követte sorrendben az otthoni munkavégzés okozta nehézség, valamint a beszállítói megrendelésállomány csökkenése. A koronavírus-járványt megelőzően rendre a szükséges munkaerő hiánya volt magasan a leggyakoribb üzleti tevékenységet akadályozó tényező, ez azonban a járványügyi korlátozások következtében az elmúlt másfél évben hátrébb sorolódott a vállalkozások problématérképén.

Kiemelten foglalkoztunk a koronavírus-járvány gazdasági következményei által – a kapacitáskihasználtság változása alapján – leginkább, illetve legkevésbé érintett cégekkel. A járvány második és harmadik hullámában, azaz 2020 őszén és 2021 tavaszán alakultak ki markánsabb különbségek a válság által legkevésbé és leginkább érintett vállalkozások által érzékelt negatív hatások között. A logit modell becslései alapján ez annak köszönhető, hogy 2020 áprilisában az érintettség-típusológia még kevésbé volt egyértelműen leírható a fő vállalatdemográfiai jellemzőkkel (létszám, ágazat, export, külföldi tulajdonhányad, régió), mint a válság későbbi időszakaiban, amikor határozottabb irányú hatások kezdtek kialakulni. 2020 őszére és 2021 tavaszára egyértelműen a nem exportáló, az 1–9 főt foglalkoztató és a szolgáltató cégek kerültek nagyobb arányban a válság által leginkább érintett vállalkozások közé.

A munkakörökre vonatkozó vizsgálatunk alapján arra következtethetünk, hogy felvétel és elbocsátás szempontjából jellemzően ugyanazok a munkakörök a leginkább érintettek, ebből a szempontból időben is stabil szerkezet tapasztalható 2018 és 2021 között (azaz a koronavírus-járvány időszakában és azt megelőzően egyaránt). Mindez az érintett munkakörökben foglalkoztatott munkavállalók gyakori munkahelyváltására, magas szintű fluktuációjára utal, amely a koronavírus-járványt megelőzően, majd a járvány időszakában is jellemző. Látható, hogy a magas szintű fluktuációban való érintettség alacsonyabb, diplomát nem igénylő iskolai végzettséggel betölthető munkakörök esetén koncentrálódik. A létszámváltozásban leginkább érintett munkakörök elsősorban az ipari tevékenységet folytató cégeknél koncentrálódnak, emellett a kereskedelmi és a logisztikai cégek nagyfokú érintettsége is tapasztalható. Ebben szerepet játszik az is, hogy a koronavírus-járvány következtében kialakuló gazdasági válság által egyéb adataink alapján összességében leginkább sújtott idegenforgalom ágazathoz kötődő foglalkozások méretüknél fogva sem reprezentálódnak a leginkább érintett foglalkozások körében.

Mindkét vizsgálati időpontot tekintve megállapítható továbbá, hogy mind a négy létszámváltozás esetében kiemelt foglalkozási főcsoportban – a kereskedelmi és szolgáltatási, illetve az ipari és építőipari foglalkozások, a gépkezelők, összeszerelők, járművezetők csoportja, továbbá a szakképzettséget nem igénylő (egyszerű) foglalkozások – gyakrabban csökkentettek létszámot azok a vállalatok, amelyeket érintettek a járvány következményei, ugyanakkor a lét-

számbővülés valószínűségét csak az ipari és építőipari foglalkozások, illetve a gépkezelők, összeszerelők, járművezetők körét tekintve vetette vissza a járvány hatása. A kereskedelmi és szolgáltatási foglalkozásokat leszámítva megfigyelhető volt ezenfelül egyfajta törésvonal a budapesti és a vidéki vállalkozások létszámváltozásai között a 2020-as évet nézve: a többi vizsgált főcsoportot illető létszámcsökkentés jelentősen többször fordult elő a fővároson kívül.

Hivatkozások

- BACSÁK DÁNIEL–HORVÁTH ÁGOSTON (2020a): [A koronavírus-járvány hatásaival kapcsolatos vállalati percepciók, várákozások és a vállalkozások válságkezeléssel kapcsolatos lépései](#). Megjelent: *Fazekas Károly–Elek Péter–Hajdu Tamás* (szerk.): *Munkaerőpiaci tükrök*, 2019. 57–73. o. KRTK KTI, Budapest.
- BACSÁK DÁNIEL–HORVÁTH ÁGOSTON (2020b): [A koronavírus-járvány gazdasági hatásai a magyarországi vállalkozások körében – érintettség és válságkezelő intézkedések](#). MKIK GVI Kutatási füzetek, 2020/3.
- BACSÁK DÁNIEL–HORVÁTH ÁGOSTON (2021): [A koronavírus-járvány gazdasági hatásai a magyarországi vállalkozások körében – kapacitáskihasználtság, likviditás, létszámváltozások, bérváltozások és értékesítési árak](#). MKIK GVI Kutatási füzetek, 2021/6.
- MKIK GVI (2021): [Javuló üzleti helyzet, jelentősen eltérő várákozások. Az MKIK GVI 2021. áprilisi vállalati konjunktúrafelvételének eredményei](#). MKIK GVI, Budapest.